

UREDNIŠTVO IN UPRAVA
Videm - via Vittorio Veneto, 32Tel. 33-46 — Poštni predal (Cassella postale) Videm 186. —
Poštni čekovni račun (Conto corrente postale): Videm, št. 24/7418

MATAJUR

GLASILO SLOVENCEV V

VIDEMSKI POKRAJINI

Leto XII. — Štev. 10 (240)

UDINE, 1 - 15 JUNIJA 1961

Izhaja vsakih 15 dni

N A R O Č N I N A :

Za Italijo: polletna 300 lir —
letna 500 lir — Za inozemstvo:
polletna 600 lir — letna 1000 lir
— Oglasi po dogovoru.

Posamezna številka 25.— lir

SLOVENSKA ŠOLA V ITALIJI
POD ZAŠČITO ZAKONAKultura
ne pozna mejaSestanek Tessitoria in Pelizza z referentom on. Franceschinijem - Slab vpliv
furlanskih senatorjev - Razočaranje slovenskih domokrščanskih volivcev

Socialistični poslanec v rimskem parlamentu za našo provinco Vittorio Marangone je povedal 26. maja v Gorici, kako so teklo priprave, diskusija in delo, da bi parlament sprejel zakon o slovenskih šolah v Italiji. Povedal pa je tudi, kdo je kriv, da ni bil ta zakon o slovenskih šolah razširjen še na videmsko provinco za Slovence v Furlanski Sloveniji in Kanalski dolini. Čemparne italijanske partije, sindikat slovenske šole in še razni drugi faktorji in pa tudi partije so se zavzemali, da je komisija v parlamentu sprejela tudi tiste modifikacije, ki so jih posebno komunisti in socialisti predložili.

V Trst in Gorico je prišel demokristjanski poslanec on. Franceschini, ki je bil referent pri parlamentarni komisiji za ta zakon o slovenskih šolah.

Prav vsem slovenskim
otrokom slovensko šolo

On. Franceschinija so v Trstu naštevati, da ne sme dovoliti, da bi prišla v ta zakon takšna sprememba, da bi v slovenske šole lahko hodili ne samo slovenski otroci, ki so italijanski državljani, ampak tudi takšni otroci, katerih starši niso mogli dobiti italijanskega državljanstva. Ko so Franceschinija razložili, da ne gre za nobeno «infiltracijo» in da sploh ni govora, da bi se nabralo v večjem številu Slovencev od drugod, ki naj bi pošiljali v slovenske šole v Italiji, je tudi on pristal, da bodo lahko vsi Slovenci v Italiji pošiljali svoje otroke v slovenske šole.

Slabe sugestije
Tessitorija in Pellizza

On. Franceschini je prišel skupaj z demokristjanskima senatorjema Tessitorijem in Pelizzo. Kako sta vplivala ta dva senatorja nanj, je razvidno iz tega, da je on. Franceschini pristal na vse dodatke in spremembe, ki so jih predlagali socialisti, komunisti, slovenski profesorji in celo neki demokristjani, samo na to, da bi ta zakon veljal tudi za videmsko provinco ni hotel nič slišati. Mi predobro poznamo šovinizem, intoleranco in ignoranco furlanskih demokristjanskih političnih krogov in nas ni prav nič iznenadilo, da sta oba senatorja demokristjanske partije v videmski provinci zavzela tako sovražno stališče proti šolam s slovenskim jezikom v Furlanski Sloveniji. On. Tessitori je sicer leta 1947 in še l. 1950 drugače govoril o nas furlanskih Slovenceh in o naših pravicah, od takrat pa se je spremenil in nastopa nasproti nam kot neki kolonialist. Dooro pa je, da je senator Pelizzo pokazal svojo barbo, on ki se tako prijazno dela našim županom, skrivaj pa rovari in dela z vso silo proti kakršnikoli pravici furlanskih Slovencev. Toda Tessitori in Pelizzo sta z vsemi svojimi političnimi sateleti premajhna ovira, da bi mogla za dolgo ovirati slovenski pouk pri nas.

Kakšne izgovore so iznašli demokristjani in njihov referent on. Franceschini proti temu, da bi se zakon o slovenskih šolah razširil še na Furlansko Slovenijo? On. Franceschini se izgovarja, da ni nihče predložil izrecne zahteve, da bi bile šole s slovenskim jezikom tudi v Sloven-

ski Furlaniji in da ni prebivalstvo predložilo parlamentarcem nobene prošnje s podpismi, da bi se to zgodilo in končno, da bi morali slovenske šole v Furlanski Sloveniji šele ustanoviti, medtem ko na Tržaškem in Goriškem takšne šole že obstajajo.

Vsi ti izgovori so prazni in puhli, alj kakor pravi pregovor naših ljudi, vsak izgovor jim je dober, pa magari če ga pes na repu prinese.

Neresni izgovori

Ti izgovori sploh niso resni. Ni res, da ni nihče zahteval šol s slovenskim jezikom v Furlanski Sloveniji. Slovenci v Italiji smo ena skupnost kot so Italijani ali pa Furlani ali

Nemci ali Francozi zase narodne skupnosti. Kot za Tržaško ali za Goriško so Slovenci zahtevali slovenske šole tudi za Furlansko Slovenijo. Ali so kdaj in kje Italijani, Nemci, Francozi ali kdorkoli merali s podpismi prositi, da dobijo svoje šole? Dobili so jih, ker jim po Ustavi in po vseh državljskih in narodnih pravicah pritičejo. Do leta 1945 niso imeli ne Nemei na Tirolskem, ne Francozi v Val d'Aosta in ne Slovenci na Goriškem in Tržaškem svojih šol, potem so jih pa dobili, pa čeravno so imeli do takrat samo italijanske in povrh še fašistične šole. Mi imamo vse polno šol, ki so čisto italijanske, imamo svojih lastnih učiteljev, zaposlenih in breposelnih še več kot jih rabimo.

Imamo vse polno slovenskih učiteljev na Tržaškem in Goriškem, ki so diplomirali na državnih učiteljskih v Gorici in Trstu. Ti lahko pridejo učiti slovenščino v naše šole, naši pa bodo učili druge predmete. V nekaj mesecih tečaja zna lahko vsak naš učitelj učiti slovenski na naših šolah. Šolske knjige so tu, programi so tu, vse je tako rekoč pripravljeno. Ne treba nobenih šol ustanavljati, ker so že vse te šole. Toda mi niti tega ne zahtevamo za prva leta. Za prva leta zahtevamo samo to, da bi slovenščino učili po nekaj ur na teden in da bi učitelji dovolili, da se lahko poslužijo slovenščine pri pouku italijanščine, matematike in drugih predmetov v šoli.

V Ratečah, prav blizu, kjer se dotika italijanska, avstrijska in jugoslovanska meja se je v nedeljo 28. maja zbralo na tisoče mladih slovenskih ljudi iz Gorenjskega, to je tistega dela Slovenije, ki leži pod Triglavom okoli Bleda in Jesenice, dalje so prišli številni fantje in dekleta iz Koroške pod Avstrijo ter okoli 600 mladeničev in mladenk iz slovenskih krajev pod Italijo: iz Tržaškega, Goriškega in Furlanije. Kar nas posebno veseli je to, da sta bili med njimi dve majhni grupi mladih plovov in čec. Vreme je bilo zelo slabo, takšno kot je bilo pač letos ves maj. Toda navdušenja mladine ni moglo slabo vreme spraviti v slabo voljo. Pod šotori so se branili pred slabim vremenom, se med sabo seznanjali in prepevali lepe slovenske pesmi. Godba delavskega prosvetnega društva z Jesenice je neprestano godla, nato popoldne pa na Jesenicah sta igrala dva zabavna orkestra. V plesu, petju in šalaj je še prehitro minilo popoldne, ko se je bilo treba ločiti in je enajst avtobusov odpeljalo slovensko mladino iz Italije nazaj na njene domove.

Najbolj važen fakt je pa ta, da so se mladi ljudje zabavali brez vsakega nacionalizma in brez vsakega nasprotovanja narodom v treh državah, odkoder so bili. Kako dobro bi bilo, da bi se tudi pri nas držali miroljubne parole, ki je oznanjala pravo miroljubno idejo o kulturi, ki ne pozna nobenih meja.

Naši puobi, ki so bili v velikem industrijskem centru Jesenice, ne morejo prehaliti, kako lepo so jih sprejeli in kako lepo življenje ima slovenska mladina na Gorenjskem.

NOVA FABRIKA V KOBARIDU

Kobarid je bil pred to zadnjo vojsko le večja kmečka vas, danes pa se je razvil v pravi industrijski center (centro industriale). Ker leži med hribi in ni bilo moč razviti kmetijstva (agricoltura) več kot tarkaj in ker so življenske potrebe in perast prebivalstva (popolazione) nimal večji, so vsedno zasigurali ljudem delo na domačih tleh. Po vojski so postavili gor kar tri nove industrijske obrate in povečali opekarno: iglarno, kjer dela 150 delavcev, veliko mlekarino za vso okolico Bovškega, Kobariskega in Breginjskega kota, kjer je zaposlenih 45 ljudi in prejšnji mesec so otvorili še fabriko pletenin, ki je filiala ljubljanskih fabrik «Angora», kjer je že okupanih 80 delavk. V planu imajo, da bo obrat «Angore» zaposlil tekom tega leta še 40 delavk, da jih bo 120. V Kobaridu je danes, ki šteje okoli 1000 ljudi, okupnih kar 355 v domačih fabrikah. Med temi okupanimi so seveda tudi delavci in delavke iz okoliških vasi.

Na sliki zgoraj: slovenska otvoritev (inaugurazione) fabrike «Angora» 25. maja, katjeri je prisostvovala ogromna množica ljudstva in Kobarida in okolice. Spodaj: notranjost fabrike in žene pri delu.

Emigracija iz Furlanije
že preko petsto let

Vojska, kobilice in pa predvsem soidatesca je uničila polja okoli Vidma. V šestnajstem stoletju je bilo v Furlaniji samo 190.000 prebivalcev. Ljudje niso imeli kaj jesti, ker je bila kampanja uničena. Že takrat so morali nekateri naši ljudje hoditi v emigracijo v Germanijo.

ZAKON KOT VSAK ZAKON
mora veljati za vse province

Narodno manjšino Slovencev ne moramo ločevati po posameznih pokrajinah. Slovenci v videmski provinci še zmeraj pod pritiskom nacionalističnih kapov in agentov v Vidmu, Čedadu, Špetru, sv. Lenartu, Trbižu in drugih krajih

Onorevole Vittorio Marangone je v Gorici na sedežu Zveze prosvetnih slovenskih društev opisal, kakšne so še sedaj razmere v Furlanski Sloveniji. Zmeraj so preganjali vsako slovensko govornjo in tiskano besedo. Naj je bil preprost človek ali intelektualce, zmeraj so ga napadali v italijanskih listih, karabinjerji hodili za njim, če se je pokazal zaveden Slovenec. Najhuje pa je bilo, da so ga samo zato, ker je spoštoval in ljubil svoj materini jezik, proglašali za protidržavni element, za anti-italijana. Na tak način so mu zagrenili življenje. Vsi so se ga izogibali, službe ni dobil nobene in moral se je izseliti. Še sedaj drži ta sistem preganjanja, samo sedaj so ljudje že bolj ekonomsko svobodni, ker hodijo v emigracijo.

Kako ne more veljati zakon za slovenske šole v Italiji tudi za videmsko provinco, kjer žive Slovenci v Furlanski Sloveniji in v Kanalski dolini? To je tako kot da bi v eni stranski dolini Valle d'Aosta ne smeli učiti francoski, ali pa tudi v eni

izmed dolin Poadižja nemščine, v drugi pa ja.

Veliko delo so napravili čemparni poslanci in senatorji, da so se toliko časa borili za slovenske šole, za takšne popravke v vladnem «progett» zakona, da so zmagali in da so bili skoro prav vsi ti popravki sprejeti. Glede nas furlanskih Slovencev sicer socialistični in komunistični poslanci niso zmagali, so se vendarle postavili na pravilno stališče in povedali v komisiji v parlamentu in tudi demokristjanskim politikom, da mora tudi Furlanska Slovenija dobiti slovenske šole. Furlanski Slovenci niso krivi, da se ne znajo in še ne morejo z dovolj energije boriti za svoje pravice. Preveč so bili zapostavljeni, ignorirani, da bi se znali na parlamentarni način pravdati za svoj prav. Nekaj smo že pridobili: Velik del italijanske politične javnosti že pravilno zastopa naše interese. Tudi med demokristjani so že nekateri pravični ljudje, ki so s srcem na naši strani. Prav gotovo bomo zmagali.

Izidi vpravnih volitev na Goriškem

• Pomemben porast glasov levičarskih strank

• Krščanska demokracija izgubila tri občine ter absolutno večino v goriškem mestnem in pokrajinskem svetu.

Komunalne in provincialne volitve na Goriškem so pomenile velik udarec za Krščansko demokracijo, ker je izgubila absolutno večino tako v goriškem kot v provincialni administraciji ter monopol v občinskih Gradiscu d'Isonzo, Fogliano-Redipuglia in Staranzano, kjer so zmagale levičarske liste. Na drugi strani pa so volitve pokazale velik napredek levičarskih strank, zlasti komunistov, ki so zelo okrepili svoje položaje. Na drugi strani pa so socialdemokrati in liberalci pridobili sicer nekaj več mest v raznih upravah, vendarle pa so izgubili pozicije v manjših občinah, ki so jih prej upravljali skupno z demokristjani. Fašisti so je nekoliko napredovali, to v Gorici, medtem ko so na podeželju nazadovale, popolnoma so izginili s površja monarhisti, tako da nimajo sedaj svojih svetovalcev ne v Trstu, ne v Gorici ne v Vidmu. Šovinistična politika teh gospodov je minila, ker jim ljudje ne verjamejo več. Socialisti so v primerjavi s prejšnjimi upravnimi volitvami precej napredovali in dobili mnogo sedežev več.

Krščanska demokracija, je v skoro vseh občinah izgubila glasove, to predvsem tam, kjer so socialdemokrati, liberalci in fašisti postavili svoje tretje liste, ker so bili sili demokristjanskega slabega gospodarjenja na komunu.

V provincialnem svetu bodo demokristjani imeli sedaj 11 svetovalcev (prej 15), komunisti 6 (prej 4), socialisti 2 (prej 1), liberalci 1 (nobena), socialdemokrati 2 (prej enega), fašisti 1 (prej 1), slovenski klerikalec 1 (prej 1). Demokristjani so tako izgubili absolutno večino in bodo verjetno sestavili odbor (giunto) skupno s socialdemokrati.

V goriškem komunskem svetu pa bodo imeli demokristjani 20 svetovalcev (prej 23), fašisti 5 (prej 4), socialdemokrati 4 (prej 4), socialisti 3 (prej 1), komunisti 3 (prej 2), slovenski klerikalec 3 (prej 3), liberalci 2 (prej 1). Tudi tu bodo verjetno demokristjani sestavili junto s socialdemokrati.

Prav tako so demokristjani izgubili en sedež v Trzinu (Monfalcone) in enega tudi socialdemokrati, tako da bodo oboji le s težavo sestavili junto. Svoje glasove so povečali tako komunisti kot socialisti.

Najhujši udarec za demokristjane pa je bila izguba občin Gradisca, Fogliano - Redipuglia in Staranzano kjer so bili oni na oblasti celih 13

let. Levičarsko usmerjeni ljudje so jim sedaj odvzeli upravljanje teh občin. V tem so se izkazali zlasti mladi volivci, ki so v veliki večini glasovali za napredne stranke.

Poglavje zase tvorijo slovenske občine in glasovi Slovencev v Gorici in drugod v pokrajini. V Sovodnjah (Savogna d'Isonzo) je z veliko večino glasov zmagala levičarska lista »občinska enotnost« (619 glasov), medtem ko je klerikalna »Slovenska lista« dobila le 375 glasov, veliko manj kot pred štirimi leti. V Dobrovi je »občinska enotnost« dobila 455 glasov, klerikalna »Slovenska lista« pa 288; tudi tu se klerikalec izgubil glasove. V Števerjanu pa je uspelo klerikalcem dobiti spet občino v svoje roke z 252 glasovi, medtem ko je napredna »občinska enotnost« dobila 198 glasov, tretja baronova lista pa 93 glasov.

V goriškem občinskem svetu so napredni Slovence glasovali v veliki večini za listo Socialistične stranke (PSI), nekateri pa tudi za komuniste. Ostali slovenski volivci pa so volili za klerikalno »Slovensko listo«, ki je ohranila iste položaje kot pred štirimi leti. V goriški občinski svet so tako bili izvoljeni za socialiste prof. Viktor Vižintin in visokošolec Peter Sanein, za komuniste pa uradnik Miladin Černe. Za slovensko listo pa so bili izvoljeni odv. Sfiligoj, prof. Kacin in prof. Bratina.

Za pokrajinski svet pa so Slovenci prav tako volili za tri zgoraj omenjene liste. Izvoljena sta bila dva Slovenca: novinar Ivan Marinič za socialiste in prof. Macuzzi za slovensko listo. Ta je izgubila precej glasov ker je imela, kljub večjemu številu volivcev in kljub temu, da je tokrat nastopala v celi pokrajini, manj glasov kot leta 1956.

Komentar k volitvam: pokazale so, da se delovni ljudje na Goriškem vedno bolj otresajo strahu pred demokristjani in glasujejo za napredne stranke. Isto velja za Slovence ki tu živijo, ki so spoznali, da je boj za svoje narodnostne pravice vzporeden z bojem za blagostanje in boljšo socialno ureditev v državi.

Iz Krnatske doline

Metjem, ke po neštjetih gorskih vaseh no delajo laterije ali se modernizirajo stare, to se tu Prosnidu nič ne pogoni, da bi kaj mislil na mlekarino in če se do sadu ni nič nardilo, se bo odnjeta še mankuje, zaki asako ljeta je mankuje ljudi an mankuje živine v vasi.

Prosnid je gorska vas v tipanskem komunu, ki je pred uejsko imjela precej živine an tud mlekarino, ki je bla v njekšni privatni hiši.

Paršo je pa do nesloge (disaccordo) med vaščani an mlekarino so ukini (soppresso), kotle an druge mlekarne imprešte pa so prodal v Črni vrh v Nadiški dolini. Sadu sirijo mljeko doma, njekšni pa ga nosijo v mlekarino v Subid, ki je pa daleč kakih 10 kilometru.

Človek skuajež ne more vjervat lastnim očem, kako na primitiven srednjeveški — način delajo sir. Ker ima v medji vsaka fameja po 1 kravo, se zbere več famej skupaj in si posojajo an potle vračajo mljeko, ki ga mjerijo z »bokali« — litri ali pa s palico, na katjero nardijo zarjezo.

Sirijo ga sevjeđa v domačih kottih na »špolertu«; ki se včasih tud prismodi an sir sevjeđa zgubi valor za

prodajo. Tud maslo izdelujejo ta domah, katerega prodajo potle domačemu butigirju, to se kapi po buj dobrem kupu koj na trgu, zaki tam pouprašujejo le mlekarško maslo.

Rjes prava škoda je, da nimajo v Prosnidu mlekarne zaki žež tako imajo malo od živinoreje, posebno če pomislimo, da muorajo seno nositi ta hiši na harbtu, zaki ni pujskih poti. Včasih so imjel planine »par Nediži« in »na Mlenu«, kamor so gnali živino an jo držali tam do jeseni. Sedaj so kazoni zapuščeni, ker se tam an tud drugje trgajo plazovi. Ljudje pravijo da muora biti ne globoko pod zemjo vodā, zaki ta par vsakem večjem dažu privzdigne zemjo an jo odnese proč.

Ljudem se rjes ne izplača rediti živine iz več razlogov: nimajo mlekarne an zatuō ima ta domah izdželan sir an maslo zlo nizki kup, to se pravi, de ga malo plačajo; ni pujskih poti an zatuō muorajo nositi na harbtu; v čsteru se zasluž dosti več v enem mjesu kot ta doma v enem ljetu; za žene, ki so ostale ta doma, je košnja preveč težko djelo. An vidite, ti ubogi ljudje muorajo usedaō plačuvati »tasse« kot tisti, ke stojijo tu planur dol pod Ahtnem.

Iz Nadiške doline

PREMIJANI KMETJE NA KONKORSU ZA MELJORACIJO HLEVOV IN GNOJIŠČ

Tud ljetos je bin razpisan konkurs za kmete, ki so u lānskem ljetu zbuojšali hleve in gnojišča u gorskih krajih videmske province. Čeglih pri nas zelo pada živinoreja, je vseedno še dosti kmetov, ki se trudiyo, da bi jo zbuojšali in zato so u tem zadnjem ljetu nardil kakšen nov hlev in postrojili dosti starih. Province in »Cassa di Risparmio« sta podelile ljetos 413 premijev in od teh jih je šlo kar 20 kmetom iz naših krajev. Kar se je vršilo podeljevanje premijev u Vidmu v palači Belgrado, so prisotne oblasti u svojih govorih dajale korajžo kmetom za nadalnje meljoracije in jih pohvalile za delo, ki so ga nardili.

Kmetje iz naših vasi, ki so postrojili hlev in dobili premijo, so teli: Menič Aldo iz Podbonesca, Spelat Anton iz Tipane, Lendaro Ivan iz Brda, Spekonja Gino in Podbonesca, Comero Angelina in Tomasini Ivana iz Nem, Dugaro Renzo iz Sv. Lenarta, Klinac Alojz iz Sredenj, Topatič Marko iz Fojde, Feletič Marko in Florjančič Jožef iz Grmekla, Lovo Marija in Negro Viktor iz Brda, Capitan Rina in Ostigh Alojz iz Nem, Cencič Bruno iz Podbonesca, Primožič Ivan iz Sv. Lenarta, Masera Leopold in Vogrič Julij iz Sovodenj in Jožef Kurir iz Viskorše u tipanskem komunu.

MALI OBMEJNI PROMET MESECA MAJA

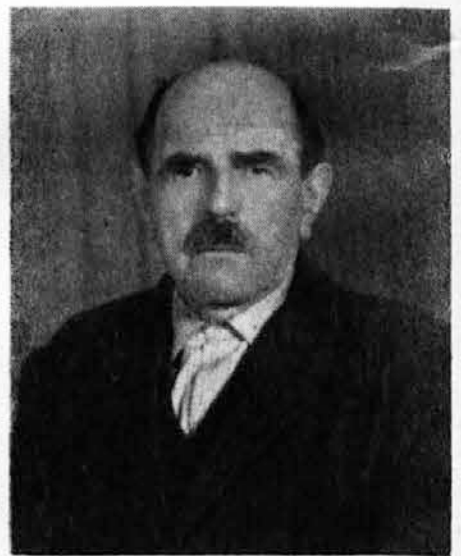
Deževno vreme in dela na polju sta meseca maja precej ovirala mali obmejni promet skozi sedem blokov v naši deželi. Kljub temu pa so zabeležili 11961 prehodov in sicer: skozi Štupev, kjer je blok prve kategorije 1359 prehodov iz italijanskega kraja in 5599 in jugoslovanskega; skozi Učjo je bilo 569 prehodov (259 iz italijanskega kraja in 330 iz jugoslovanskega); skozi Most na Nadiži je bilo 938 prehodov (63 iz italijanskega kraja in 875 iz jugoslovanskega); skozi Robedišče je bilo 1131 prehodov (64 iz italijanskega kraja in 1067 iz jugoslovanskega); skozi Polavo pri Čepatišcih je bilo 673 prehodov (148 iz italijanskega kraja in 525 iz jugoslovanskega); skozi Solarje pri Dreki je bilo 662

»uzmovica«, tuō vjedō le sedanji ad ministratorji, ki ga tožijo.

Narbuji hudi so tisti iz Kravarja, zaki je bla za dobar čas nova šuola zaprta, ker impreza nje tjela dati ključev dokler njose poravnali debita. Tuō je šlo pa precej časa naprej, zaki dodeljeni denar za gradnjo šuole v Kravarju je izginil neznano kam. Kej bi vjedli povjedat tud impiegati od komuna, zaki večkrat njese debil mjesečne plače. Sedaj pa, ko je nova administracija, gre vse v redu naprej in nobedan se ne more lamentāt zavoj kajšne nepravilnosti. Novi šindik, ki je zlo inteligentna »persona«, vodi komun zlo dobro in zatuō se trostamo progressa in buojših času. Tud tisti, ki pomačajo šindiku voziti komunski voz naprej, so vsi pametni možje in ni nagobarnosti, da bi zavozil iz poti.

Platišče

Dne parvega junija smo pokopali našega drugega vaščana Cormonsa Enrika (Riko Pahān), ki je umrū v starosti 83 ljet. Njegova življenska pot ni bla postejana z rožami, dosti se je maltru ta domah in po svjetu za uodinjat vsakdanji kruh svoji veliki familiji. Kot 29 ljetni pueb je šu v Kanado, zaki še takrat je blo ta domah težko živiti in se varnū po šestih ljetih ljeta 1913, ravno pred parvo svetovno uejsko, takuō de je bil poklican za soudata in naredu cjele uejsko. Ljeta 1921 je šu spet v Kanado, kjer je djelu 10 ljet tu minjerah. Paršu je ta hiši kot invalid

od djela, v minjeri je bil udarjen v glavo in roko. Čeglih zmaltran od tardega djela v esteru, je ta domah opravju še vsa djela na njivah, senožitih in hljevu in daržu domačijico pokoneci. Po tej zadnji uejski je bil med parvimi komunskimi možmi v Tipani, pozneje pa kot »assessore« (odbornik). Tud v javnem komunskem djelu se je izkazu za dobrega administratorja, simpri vsjem na dispozicjon.

Njegovo tarpeje pa še ni blo končano, pred nekaj ljeti so mu muorali odrjezati čampno nogo. Ubogi mož, brez noge v visoki starosti, je bil kljub vsem tjem nesrečam simpri dobre uoje in daju dobre nasvete (konseje) svojim domačim, saj je v dolgem živenuju okusu dosti grenkega, a ni maj se dišperu. Bil je zaveden Slovenj in v Kanadi se je družil najrajš s Slovenji, de so skupaj obujali spomine na mlada ljeta, domače kraje in prebjerali žornalje v domačem jeziku. Kar se je varnū za stalno v rojstni kraj Platišče, je se buj jubu domačo zemjo in zatuō se je zarjes težko poslovil (kongedu) za večno od nje.

Imel je sedem sinov, od katjerih so štirje še živi. Sin pre Tiljo ki je bil kaplan v Srednjem v Nadiški dolini, je padu v tej zadnji uojski med neko čistko. Vsej žlahti nepozabnega drugega rankega izrekamo naše sožalje.

Ažla

Tele dni je provincialna administracija dala v apalt sistemacijo cješte, ki vodi iz Špjetra pruoat Ažli. Tisto djelo bo koštalo 7.500.000 lir, ki jih bo krila 75% država, 25% provincialna administracija. Cjesto bojo asfaltirali, ob kraju nardili »marciapiede« in sažadili drevored (viale).

Na komunu so tud razpravljaj o potrjebi razširitve cješte na križišču Ažla — Sv. Lenart — Most Sv. Kvirina, zaki tam se dogajajo nimar prometne nesreče zavoj preostrega ovinka in pretesne cješte

Sv. Lenart Slovenov

Na zadnjem komunskem konseju so sklenil, da dajo v roke advokatu zadevo nekega bivšega komunskega administratorja, katjerega obtožujejo, da si je prisvojil v času od ljeta 1956 do 1960 večjo vsoto denarja iz komunske blagajne. Sprva so tjel nekatjeri tisto rječ pokriti, zaki je slo za demokristjanskega administratorja, končno so se pa le odločil, da ga spravijo pred »autoritā giudiziarja«, kjer mu bojo izprašali vest. Vse to se dogaja po tihoma, ne da bi ljudstvo vjedalo za ime tistega

Prijateljstvo bazira na pravicah

V Rimu je bolj prijateljska atmosfera kot pa je v Vidmu v nekatereh političnih krogih. Višji demokristjanski politiki in celo eccelenze-sottosegretari, med njimi tudi sottosegretario Elean so povedali trdim in nacionalistično zastrupljenim parlamentarcem iz naše province, da so odnosi med Italijo in Jugoslavijo že toliko let prijateljski in dobri na vseh področjih, da se Jugoslovani glede Italijanov v Jugoslaviji in glede vsega drugega kažejo tolikšni prijatelji Italije, da nima smisla, da še nekateri onorevoli inzistirajo na starih idejah, ki diše po nacionalističnem naftalinu. Furlanski Slovenci so Slovenci in dati jim je treba vse pravice, ki jim pritičejo kot državljanom po določilih italijanske Ustave.

Pred uzakonitvijo slovenskih šol v Italiji

Dne 16. maja je prosvetna komisija v rimskem parlamentu sprejela tekst zakona o slovenskih šolah v Italiji. Že lani julija je rimska vlada predložila projekt tega zakona, svoja predloga sta predložili tudi komunistična in socialistična partija. Sedaj so sprejeli razne popravke socialistične, komunistične in demokristjanske partije. Edino ene stvari ni ho-

la demokristjanska partija, po ščuvanju demokristjanskih parlamentarcev iz Furlanije sprejeti: da bi tudi v videmski provinci funkcionirale šole s slovenskim učnim jezikom in z oblatnim učenjem italijansčine. Zdaj mora odločiti še komisija v senatu. Skoraj gotovo se bo to zgodilo in slovenske šole v Italiji bodo legalizirane. Mi pa se bomo naprej borili, da dosežemo pouk slovenščine tudi v naših šolah.

Prelom v odnosih

Zdi se nam, da je obisk predstava videmske zbornice pri ljubljanski trgovinski zbornici prelomnica v odnosih med obema obmejnima območjima, in da moremo odslej naprej računati na sistematično povečevanje blagovnega prometa in osebnega prometa.

Med obema teritorijema ni nobenih velikih nerešljivih problemov. Najpomembnejše vprašanje, ki pa se pri prijateljskem razpoloženju da hitro rešiti, je to, kako bi Furlani čim bolj spoznali Slovenijo in Slovenci Furlanijo. Pri vsem prijateljskem vzdušju drug drugega malo poznajo. Koliko poznajo na primer Furlani gospodarstvo Slovenije in njeno industrializacijo in prav tako Slovenci proizvodnjo Furlanije?

«MATAJUR» in mladina

Náš list «MATAJUR» izhaja že enajsto leto in to je lepa starost že za navadno tedensko publikacijo v italijanskem jeziku v videmski provinci, kaj šele za list v slovenskem jeziku. Sto let se je namreč gledalo postrani na vsak papir, na katerem je bilo napisano ali tiskano v slovenskem jeziku.

Zdaj v enajstem letu že vemo, da je naš list uspel, da so se ljudje na njega navadili, da so se nanj navadili tudi naši nasprotniki, ki jih ni malo.

Kup težav ob vsaki številki

Nobeden ne bi mislil, kakšne težave imamo mi z našim listom. Še po enajstih letih se moramo bojevati s posledicami denacionalizacije, s posledicami lova na vsako slovensko besedo v prejšnjih letih in predvsem s tem, da se naši otroci nič ne naučijo v naših zanič šolah. Pri vsaki številki stojimo pred težavo, kako pisati: ali v čistem slovenskem jeziku, ali dialektu in še nekaj v italijanskem jeziku, da nas bi čimveč ljudi razumelo. Kdo naj nam piše, ko skoro nobeden po naših vaseh ne zna napisati navadnega pisma, kaj šele, da bi nam z nekaj vrstami povedal kakšno vest. Strašno redki so ljudje pri nas, ki znajo pisati. Mi smo kakor tisti Zamoreci ali pa Indijci ali drugi narodi, ki so postali «independenti» in ki morajo pisati, govoriti, brati po angleški ali francoski, da se med sabo razumejo.

Minuli so že tisti časi, ko je bilo nevarno poslati artikole za naš list, ali nekateri ljudje se še nimar tega bojijo.

Vse te težave gramatike, jezika, pisanja, stare policijske persekucije se še zdaj poznajo, ko imamo več svobode.

Radi imamo kritiko

Mi smo zelo veseli, kadar nekdo naš list kritizira in ne samo napada,

ker s tem kaže, da se za naš list zanimala, da mu je pri srcu.

Ignoranca in strah nas ločita od ljudi

Mi se pri vsaki številki zavedamo, kako nas od velikega števila naših ljudi po vaseh, loči zid ignorance, ki so jo ustvarile naše šole, kako nas loči zaveza strahu od mnogih ljudi, zaradi terorja in persekucij, ki so se do pred par leti dominirale po vseh naših dolinah.

Imamo dopisnike in zaupnike po mnogih vaseh, toda še premalo. Naš «Matajur» se vsako leto bolj širi, zato ker napreduje kultura in zavest naših ljudi, toda še zmeraj počasi.

Puobi in študentje: pišite v MATAJUR!

Potrebovali bi mladih in zavednih ljudi, ki bi pisali v naš «Matajur», ali pa bi vsaj prihajali povedat, kaj je novega v naših vaseh in kaj bi se moralo pisati. Radi bi bili tudi, da bi mladi naši ljudje širili in priporočali naš list. Priznamo pri tem, da ni lahko vsakemu našemu mlademu človeku priporočati, širiti, prodajati naš list. Mnogi imajo upravičene lastne težave.

MATAJUR je šola za naše ljudi

Le če združimo prav vse sile, prav vse mlade zavedne ljudi, prav vse zavedne — stare in mlade — Slovence v Nadiški, Terski, Krnatski in Rezjanski dolini bo naš list boljši, bo takšen, da ga bodo še bolj razumeli naši ljudje; bo naš list tisto kar bi morala napraviti naša šola, da bo učil ljudi, naj bodo zavedni in napredni.

MATAJUR — emigrantski glas

Na koncu moramo povedati še eno težavo, s katero se bojujemo. Skoro vse, kar je mladega, zdravega, delavnega in pridnega mora delati v emigraciji. Tudi v emigracijo moramo pošiljati naš list na vse strani. Koliko pa je takšnih, za katere ne vemo, kje delajo, kako delajo in kako živijo v emigraciji? Trudimo se, kot vidite, da bi «Matajur» imel kaj povedati našim emigrantom. Dajte nam več njihovih naslovov, pišite ali povejte kaj vam pišejo, da bomo pisali, kako živijo vsi naši emigranti.

MATAJUR je izraz našik razmer z vsemi napakami

«Matajur» je pravo ogledalo vseh nas. Ne more biti velik list v vsaki naši hiši, dokler ne bo med nami toliko nezavednosti in ignorance. Ravno «Matajur» mora splinirati, pot, da bodo tudi mladi ljudje laže delali med svojimi prijatelji in znanci na vasi. Mladi ljudje, posebno tisti, ki so študirali v slovenskih šolah v Gorici in Trstu, pa morajo «Matajur» pomagati, da se bo še bolj širil. Svetujemo naj «Matajur», kako naj piše, kritizirajo naj ga tudi, da bi bil boljši, pišejo naj nam v dialektu ali v čistem slovenskem jeziku, v furlanskem ali italijanskem jeziku, pridejo naj k nam in naj nam ustno povedo, kaj želijo, da bi bilo v listu. Nikdar nismo v enajstih letih povedali ime niti za enega izmed tolikih naših zaupnikov in dopisnikov.

Vse smo prevzeli nase. Če kdo želi, priobčimo njegovo ime, če ne pa ostane to največja tajnost, ki je ni nikdar nikdo zvedel in je tudi v bodoče ne bo vedel.

Vemo, da so mladi ljudje naša bodočnost, da bodo samo oni spremenili stanje pri nas. ZATO BOMO PODPIRALI VSAKO ORGANIZIRANO IN NEORGANIZIRANO DELO NAŠIH MLADIH LJUDI.

glas emigranta

Dobre prospektive za delo

Videti je bilo, da bo šlo letos okoli 70.000 italijanskih delavcev v Germanijo. Kot pa kaže sedaj, ko je preteklo že pol leta, jih bodo sprejeli Nemci čez sto tisoč, in morda se jih bo nabralo še več.

Pisali smo že v «Matajurju», da se bo od 1. 1963 naprej poznalo vsako leto bolj, da manjkajo, zaradi zadnje vojske, novi nemški delavci med 18 do 24 let starosti. Leta 1965 bodo imeli v Germaniji za poldrug milijon manj mladih delavcev kot so jih imeli 1. 1959.

Le če bi prišlo do nepredvidnega razvoja v nemškem gospodarskem razvoju, bi Nemci imeli dovolj domačih delovnih moči. Nič pa ne kaže, da bi se ekonomski razvoj v Germaniji za sedaj ustavil in zato morajo iskati delavce po evropskih državah. Samo v Italiji je dovolj mladih delavcev na razpolago, pa čeravno se bo tudi v Italiji leta 1966 poznalo, da je bila vojna in da se je rodilo za četrtilijona otrok manj v Italiji in jih bo zato manj na razpolago za delo. Ostane jih pa še dovolj za delo doma, za emigracijo in za brezposelnost. Leta 1966 bo v Italiji pet milijonov 574. tisoč mladih fantov med 18 in 24 leti starosti namesto 5 milijonov 826.000, kot bi jih moralo biti, če ne bi bilo vojske.

Tudi naši delavci hodijo v Verono, kjer se koncentrirajo delavci iz vse Italije za Germanijo.

Še dobro je, da Nemci ne zahtevajo kvalificiranih delavcev in so spleh veseli, da dobijo delavce in ne gledajo, ali znajo delati ali ne. Pravijo, jih bomo že naučili delati, ker imajo

mo tudi takšne stroje, na katere se tud nekvalificirani delavci hitro navadijo delati.

Tako se dogaja, da daje tuja dežela kvalifikacijo našim delavcem namesto domače italijanske države.

Enkrat so hodili delat v Germanijo in druge države zahodne Evrope tudi delavci iz vzhodne Evrope, iz slovenskih držav. Zdaj je v vseh teh vzhodnih državah socialistični sistem. Po petletnih planih postavljajo nimar naprej nove industrije in rabijo svoje delavce zase. Nimajo nobene brezposelnosti in zato nimajo skrbi, kako bi zaposlili vse delavce.

V vsej zahodni Evropi imajo na razpolago nekaj delavcev za delo v emigraciji samo Spanija in Grčija in največ pa seveda naša Italija.

Na neki način je kar dobro, če pomislimo, da se bodo za naše ljudi gnali drugod v Evropi in da jih bodo iskali za delo, če ostane seveda pri sedanjem ekonomskem razvoju v Evropi. Naši ljudje bodo še manj odvisni od domače gospode v videmski provinci in bolj ko dodo neodvisni, bolj bodo mislili s svojo glavo.

Mi ne želimo nič drugega kot to, da bi naši ljudje mislili s svojo glavo. To je že rešitev vseh problemov, ki jih imamo mi furlanski Slovenci okoli sto let.

Neodvisnost naših ljudi se bo poznala tudi doma v Furlanski Sloveniji. Mi rabimo bolj kot melioracijo terenov in pasivnih krajev, melioracijo naše doslej servilne mentalitete. S servilnostjo nismo nič dosigli. Z indipendenca pa bomo vse imeli.

SADNO DREVO V TRAVI

Sadno drevo, ki raste v travi ne rodi dosti in tudi sad je bolj droben. Zato je treba napraviti okoli drevesa kolobar, ki mora biti vedno brez plevela in dobro pognojen. Če kakšno drevo zaostaja v rasti, mu je treba še v juniju pognojiti z gnojnicco ali apnenim nitratom ali pa s čilskim solitrom.

in «nicola». Za napravo 100 litrov škropiva vzemite 1 kg. «nicola» ali pa enako kvantiteto «nicosan». Oba zlijete v vodo in dobro premešate.

NE POZABITE

— Podplatil novih čevljev navadno nevarno drsijo, zato jih pred uporabo podrgnite s smirkovim papirjem (carta vetrata).

— Ako vam čevlji pri vsakem dežju puščajo vodo, jih namažite s pasto za parket (cera). Usnje ne bo izgubilo sijaja kot po mazanju z mastjo za gojzarje (scarponi), vodo pa bo uspešno zadrževalo.

— Madeže iz tapetov boste dobro očistili, ako jih posipate z že uporabljenim, malo mokrim, zdrobljenim čajem. Na umazano mesto potrosite malo čaja, nato za nekaj minut položite na to mesto nekaj teže in potem madež dobro skrtajte.

— V steklenico (botelko), ki ima umazano dno, nasujte zdrobljenih jajčnih lupin in jo napolnite z vročo vodo. Po kratkotrajnem pretresanju bo steklenica zelo dobro očiščena.

GRENKO MLEKO

Mleko je slabega okusa, a včasih pogreni, je pri tem naravne barve, goste, se včasih vleče in diši po plesnobi. Napaka je najhujša tedaj, ako mleko, kadar stoji, ali se že v sirnem kotlu predelava, vedno bolj greni. Smetana se slabo ali celo nič ne piuji. Vzroki tej mlečni bolezni so različni: slaba prebava, pokvarjen in grenak fuoter, nesnaga na živini in v golidi, včasih tudi nesnaga v mlekarni. Najbolj pogosto se pokaže ta napaka jeseni in pozimi. Tudi gotove rastline povzročajo, da postane mleko grenko. Vselej pa so našli v takem mleku glivice (bakterije) gotovih vrst.

PRAVILNO FUOTRANJE PLEMENKEGA BIKA

Plemenskemu biku naj se ne poklada nikdar preveč tečen (sostanzioso) fuoter. Daje naj se mu le dobro seno in oves, nikdar pa ne močnate oblake. Če ga ni mogoče gnati poleti na pašo, naj se mu pomeša med seno sveža detelja ali trava. Poklada naj se mu obenem nekaj tečne klaje, in sicer je najbolje, če se mu pomeša med rezanico suh ali nenamočen oves. Kakor se ne sme dajati preveč tečnega fuotra, tako se mu ne sme dajati tudi takega, ki bi ga preveč razburil, kakor je na primer rž (segala).

MAL DI CUORE
MAL DI RENI
DISTURBI FEMMINILI
ESAURIMENTI

Radenska
Acqua minerale naturale

RAPPRESENTANTE ESCLUSIVO PER IL FRIULI: DITTA MINISINI SUCC. DI E. CERA UDINE —

APPARECCHI PESATORI
A TIMBRO AUTOMATICI
ED ELETTRICI - OTTICI

Premiata ed autorizzata fabbrica
bilance - pesi e misure

ERMINIO MISSIO

UDINE Piazza Garibaldi, 4 - Telefono 36.75

UŠI NA FIZOLU

Če ne boste pravočasno uničili uši na fizioloških grmih se ta ne bo razvil in pridelka bo bolj malo. Zelo dober preparat za uničenje uši je kvasijeva trščica (legno quassio). To so trščice neke vrste akacije, ki raste v Srednji Ameriki. Za 100 litrov škropiva morate vzeti 3 do 4 kg. teh trščic, katere kuhate v navadnem kotlu v dosti vode, ki mora vreti vsaj 2 ure. Nato vodo odcedite, trščice pa vržete proč, odcedek pa razredčite z navadno vodo na 100 litrov. V tej tekočini morate potem raztopiti še 1 kg. mazavega mila (sapone molle) in lahko se zanesete, da bo škropivo dobro.

Tudi tobačni izvleček je dober, a ni vedno zanesljiv. Včasih je premočan in ožre, drugič je šibek. Zelo dobri preparati, narejeni na podlagi tobačnega izvlečka pa sta «nicosan»

La Resistenza friulana è sempre in piedi!

Chiesto lo scioglimento del M. S. I.

Il quindicesimo anniversario della costituzione della Repubblica — il governo democristiano e le classi dirigenti tendono sempre più a monopolizzare col dargli un'impronta savoiarda tipo «statuto» con parate militari, ricevimenti e discorsi retorici improntati a falso patriottismo — è stato degnamente, popolarmente, con la dovuta serietà che la ricorrenza richiede, celebrato al teatro Puccini di Udine, gremito di partigiani e di antifascisti, dal Consiglio Federativo della Resistenza; e nel teatro si era ricostituita veramente, sana, conscia e responsabile, l'atmosfera del periodo della lotta. Non poteva, del resto, essere diversamente in questo Friuli, Medaglia d'Oro della Resistenza al Valor Militare, che vide l'inizio e la conclusione vittoriosa nell'arco alpino di tale epica e gloriosa lotta intesa a scacciare l'invasore, ad annientare il servitume fascista ed a procurare indipendenza al Paese e libertà, giustizia, pace, benessere e progresso al popolo; in questo Friuli che tante migliaia di suoi figli ha dato (è al primo posto tra le regioni italiane) — e non ci fu ordine di mobilitazione per salire in montagna e inquadrarsi nei reparti o per servire comunque la causa — che a tanti orrendi eccidi e roghi apocalittici di paesi ha, inorridito, assistito.

Al tavolo della presidenza avevano preso posto: l'on. avv. Umberto Zanfagnini presidente del Consiglio Federativo della Resistenza del Friuli, il dott. Giobatta Angeli presidente dell'ANPI provinciale, il sen. Giacomo Pellegrini e l'on. Gino Beltrame del P.C.I., l'on. Vittorio Marangone del P.S.I. con il segretario della Federazione di Udine prof. Riccardo d'Arena, Mario Lizzero (Andrea) commissario del Raggruppamento Divisioni Garibaldi del Friuli, prof. Candido Grassi (Verdi) comandante delle Divisioni Oseppo; prof. Luigi Raimondi del Partito Radicale e membro del «Circolo Gobetti» di Udine, geom. Pietro Pascoli dell'Associazione Internati Civili, comm. Emanuele d'Andretta del P.S.D.I., Carlo Fabbro segretario della Camera Confederale del Lavoro di Udine e d'altri.

Per primo l'on. Zanfagnini ha illustrato le ragioni che hanno portato alla costituzione del Consiglio Federativo e anzitutto quella di ricostituire, assieme ai giovani, il blocco delle forze antifasciste per opporsi ad ogni velleità di ritorno fascista.

A sua volta il dott. Angeli ha fatto un'appassionata e virile ricostruzione dei fatti che hanno contrassegnato la lotta di liberazione puntualizzando i crimini, le stragi, le distruzioni e le atrocità cui si sono resi colpevoli i nazisti ed i loro servitori, i fascisti, che avevano accettato l'insediamento nel Reich del Litorale Adriatico (Adriatischen Kuesteland) e che oggi hanno lo spudorato coraggio di ammantarsi nella bandiera tricolore. Ha pure sottolineato che non si è mai verificata tanta invadenza clericale e sostenuto la necessità della unità di tutte le forze antifasciste.

Il prof. Raimondi, rivolgendosi ai giovani, ad un certo momento ha precisato: «Sappiate che come fummo presenti allora, lo siamo ancora oggi qui, e siate con noi resistenti, con i martiri il cui sangue esige, in nome della Costituzione repubblicana, che non vi siano più nel nostro Paese soprusi e violenze». Ha pure parlato della scuola — scuola che deve essere di tutti perchè pagata da tutti — dove, purtroppo, nei testi, si parla ancora di fascismo e si ignora la Resistenza; della monarchia complice del fascismo e del dovere di continuare a lottare per tenere a bada i fascisti ed i loro sostenitori.

La serie degli interventi è stata chiusa dall'on. Gino Beltrame che ha precisato: «Le forze della Resi-

stenza furono consapevoli che in Italia il fascismo era sorto ed aveva governato tanto a lungo, era perchè nella storia e nella società italiana c'erano le radici del fascismo e la Costituzione doveva sradicarle. Per la prima volta nella storia, il popolo italiano si diede da se una costituzione attraverso la lotta ed il sacrificio, e le conquiste democratiche ottenute verranno difese da ogni tentativo dal Consiglio Federativo della Resistenza il quale si propone, appunto, di intervenire ogni qualvolta queste conquiste si trovino in pericolo ed anche quando da parte della Democrazia Cristiana si tenta di usare le squadre fasciste e dove si violi la Costituzione».

L'on. Beltrame ha ricordato inoltre che il processo involutivo della società italiana, con un governo succube del Vaticano, ha toccato punti pericolosi, e che la restaurazione conservatrice è andata tanto in là da veder ritornare ad un ruolo importante perfino i residui del vecchio regime fascista mentre i progetti di

soluzioni autoritarie sono sempre più apertamente portati alla luce da tutto quello schieramento retrivo che può sintetizzarsi sotto il nome del clerofascismo. Ma la reazione del paese — a Genova, Modena e altrove — delle grandi masse popolari, dell'opinione pubblica ancora una volta ha posto un potente arresto a questo involutivo e pericoloso processo. Infatti come a Genova, anche a Modena i fascisti sono stati scacciati; ed è stato appunto il popolo a scacciarli.

Richiamandosi alla Costituzione repubblicana — nata dal sangue del popolo — similmente agli altri oratori ed all'intera assemblea, ha reclamato lo scioglimento del M.S.I.

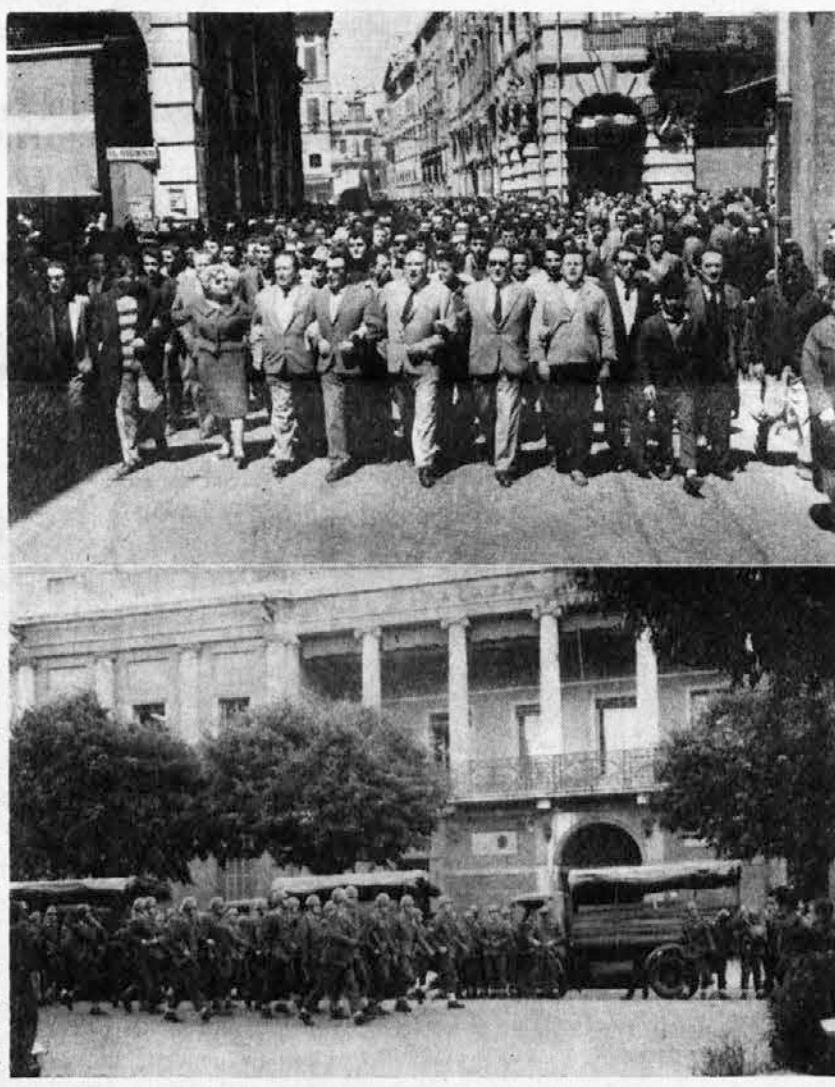
Ha concluso affermando che la lotta continua e continuerà senza soste e debolezze per imporre alla vita politica italiana di prendere la via del progresso e creare nel Paese una vera democrazia così come l'anno sognata i Combattenti della Libertà e di tutti gli antifascisti.

Modena: rintuzzata la provocazione fascista

Il movimento giovanile fascista «Giovane Italia» aveva indetto un congresso nazionale a Modena. Contro tale manifestazione provocatoria, tutta la popolazione della città medaglia d'oro della Resistenza è scesa in piazza decisa ad impedire lo svolgimento del congresso.

Il Ministro degli interni on. Scelba, deciso a proteggere lo svolgimento della manifestazione, ha fatto pervenire nella città emiliana diverse migliaia di poliziotti i quali non hanno potuto fare altro che accompagnare con i loro autocarri i giovani missini al di fuori della città per impedire che a loro fosse impartita la lezione che ogni provocatore si merita.

Nelle foto: in alto la sfilata per le vie della città di migliaia di antifascisti d'ogni ceto sociale — in basso un massiccio intervento della polizia contro i dimostranti.

Le condizioni della donna lavoratrice in Italia

Un'inchiesta di particolare interesse è stata condotta in queste ultime settimane tra le lavoratrici italiane da parte della CGIL, allo scopo di raccogliere documentazione «SUL PROBLEMA DEL LICENZIAMENTO PER MATRIMONIO».

Il materiale sarà raccolto in fascicolo e costituirà una impressionante denuncia delle tristi condizioni in cui si trovano migliaia di lavoratrici per le quali le prospettive del matrimonio vanno di pari passo e sono legate a quelle della perdita pura e semplice del posto di lavoro. Si riferiscono dei casi in cui addirittura le candidate all'assunzione vengono interrogate in merito alle loro intenzioni. «Lei è fidanzata, signorina? Se non è fidanzata ha forse qualche pretendente in vista? Pensa di contrarre matrimonio in futuro?»

Naturalmente chi intende crearsi una famiglia ha ben poche possibilità di essere assunta al lavoro. Tra il 1959 ed il 1960 negli ospedali della provincia di Udine sono state licen-

ziate sessanta lavoratrici perchè «si presumeva» che stessero per contrarre matrimonio.

UNA TRASMISSIONE RADIOFONICA DEDICATA ESCLUSIVAMENTE ALLA VAL D'AOSTA

Per meglio esprimere il suo carattere autonomo, è stata istituita una nuova trasmissione radiofonica dedicata alla Valle d'Aosta dal titolo «La voix de la Vallée».

La trasmissione è redatta parte in francese e parte nelle forme dialettali parlate dalle popolazioni della Valle d'Aosta. Viene inoltre immessa in onda tre volte alla settimana una trasmissione in lingua tedesca parlata da alcune migliaia di persone della vallata di Gressoney.

Un tarlo che corrode la nostra vita - Ribelliamoci all'emigrazione!

Su molti paesi delle nostre Prealpi stanno calandosi le tenebre dell'abbandono. Dove, sino a poco tempo fa, fioriva la vita ora non sono rimasti che quattro vecchi ai quali la generosa politica sociale pseudo cristiana ha lasciato gli occhi per piangere come si vuole e dove si vuole. Non è questa una grande conquista!

I piccoli paesi aggrappati alle vertici Prealpi erano le cellule viventi dell'intima tradizione friulana, erano i fedeli custodi di un genuino patrimonio razziale e folcloristico. Ma ciò non è bastato a frenare la mano di gente insensibile alle tradizioni di un popolo legato sinceramente alla sua terra.

La politica agraria e la politica sociale dicei hanno posto i giovani lavoratori dei piccoli centri agresti nella tragica alternativa di morire d'inedia o di abbandonare la propria terra. E così il rinnovato sangue dei padri si spande e si sperde per le strade del mondo. Dove finiranno i nostri giovani? Alcune cronache di quotidiani italiani e stranieri rispondono a questa domanda: vanno a

morire nelle miniere, vanno a finire nei sanatori e quando la sorte è meno cruda vanno a curare la schiena sotto il peso di mille umiliazioni, per un solo pezzo di pane!

L'emigrazione è il tarlo del nostro popolo. Piegarsi a questo tarlo, accettarlo passivamente vuol dire tradire la memoria dei padri, vuol dire disertare un campo di battaglia sul quale è in palio la vita e le tradizioni di un popolo; vuol dire gettare le armi per consegnarsi alla viltà.

Ribelliamoci all'emigrazione. Spezziamo una volta per sempre le ataviche catene di questa schiavitù ed impariamo ad esigere — e non a supplicare! — il rispetto per la nostra Terra.

Il Friuli non occupa una posizione geografica inferiore a quella del Piemonte; né le sue bellezze naturali sono inferiori a quelle di tante altre regioni d'Italia. Per questo il Friuli non deve venire «dopo» degli altri, ma deve proseguire «con» gli altri e il popolo friulano deve imparare ad esigere il lavoro nel proprio ambiente sociale.

È falso affermare che ciò non è possibile poichè per assorbire il sessanta per cento della manodopera friulana sarebbe sufficiente sviluppare razionalmente il turismo e la industria alberghiera.

Ribelliamoci quindi alla morte dei nostri focolari e soprattutto destiamoci da quel torpore di vaga beatitudine che ha cloroformizzato il nostro popolo ancor succube dello inganno crociato.

RENZO BASCHERA
(Da «Patrie dal Friul»)

Importante documento sulla minoranza slovena approvato dalla Direzione del P. C. I.

Recentemente, la Direzione del PCI ha approvato un importante documento in merito ai diritti della minoranza slovena in Italia. In esso si afferma che agli sloveni deve essere garantito piena uguaglianza con gli italiani in tutti i campi: quello economico, sociale, politico e culturale. Per ciò che riguarda l'insegnamento, nel documento si legge che alle scuole slovene già esistenti si dovrà quanto prima dare un riconoscimento giuridico, che lo stato dovrà contribuire per lo sviluppo della cultura democratica slovena e che le scuole con lingua d'istruzione slovena dovranno essere rafforzate. Per le organizzazioni culturali della minoranza slovena si chiedono adeguati contributi statali.

MATAJUR

TEDOLDI VOJMR
odgovorni urednik

Dovoljenje videmskega sodišča
št. 47 dne 20. 7. 1950

SODELAVCI

Andrej Batistič, Janez Bellina, P. Cenčič, Renzo Cullini, Vanac Drekonja, Pavel Filipič, Jakob Golob, Gino Gukon, Ivan Gus, Anton Kravanja, Karlo Jusič, Franko Lavretič, Srečko Levani, Ivan Lendaro, Gino Lessizza, Ernest Makorič, Roberto Manzin, Negro Peter, Humbert Namor, Rihard Noacco, Ivan Oballa, Ovišček Karel, Emil Petričič, Stefan Petrič, Andrej Hvalica, Izidor Predan, Benjamin Rutar, Peter Skavnik, Renato Skubla, Alojz Tedoldi, Emil Trlikar, Ivo Tomazetič, Jožef Tomasino, Vinko Sturma, Sturma Lucijan, Lucijan Trinko, Rihard Trušnjak, Maurizio Valente, Marko Valurič, Ivan Vazzaz, Karlo Veselič, Jakob Ventrani, Alojz Vogrič, Gino Znodar, Vinko Zufferli, Aldo Zussino, Mirko Zuanella, Ada Zvanut, Irena Znodar.

TIPOGRAFIA G. IUCCHI - GORIZIA

R. T.